

WAHANIA CEN ZIEMNIAKÓW NA RYNKACH ZACHODNIOEUROPEJSKICH

Analiza cen ziemniaków na rynkach zachodnioeuropejskich może być interesująca dla polskich rolników i handlowców przynajmniej z trzech powodów:

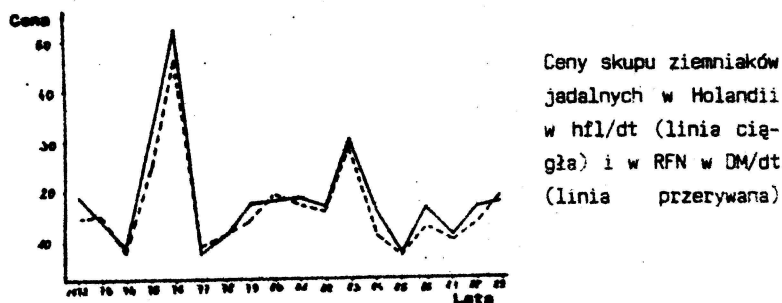
- wprowadzenie mechanizmu rynkowego do naszego rolnictwa sprawi, że w zakresie cen ziemniaków mogą występować u nas podobne zjawiska;
- kraje zachodnioeuropejskie mogą z czasem stać się znaczącym importem ziemniaków z Polski;
- kraje te mogą być naszym potencjalnym konkurentem w eksporcie ziemniaków na rynki trzecie.

W przeciwieństwie do większości innych produktów rolnych, nie ma w EWG wspólnej polityki cen ziemniaków. Wyjątkiem jest jedynie rynek ziemniaków przerabianych na skrobię, na którym ustalane są ceny minimalne, obowiązujące we wszystkich krajach EWG. W odniesieniu do pozostałych segmentów rynku ziemniaków poszczególne kraje mają swobodę realizacji własnej polityki cen. Generalnie ceny ziemniaków jadalnych i sadzenia kształtowane są przez rynek, a więc - mówiąc w uproszczeniu - przez grę popytu i podaży. W niektórych krajach stosowane są w ograniczonym zakresie mechanizmy interwencyjne na rynku ziemniaków.

W warunkach wolnego rynku poziom cen produktów rolnych i ich wahania uzależnione są od reakcji popytu na poziom cen, możliwości dłuższego przechowywania rezerw, możliwości eksportu w latach nadprodukcji i importu w latach niedoborów. Z punktu widzenia stabilności cen układ wymienionych czynników nie jest dla ziemniaków korzystny. Popyt na ziemniaki jest względnie stabilny, co utrudnia zbyt ziemniaków w latach nadprodukcji, nawet przy niskich cenach. Możliwości przechowywania ziemniaków ograniczone są do niespełna roku. Oddziaływanie rynków zagranicznych na poziom cen krajowych jest niewielkie, m.in. z uwagi na wysokie koszty transportu.

W tych warunkach wahania zbiorów ziemniaków prowadzą do znacznych wahań cen ziemniaków, zwłaszcza jadalnych. Zjawisko to na przykładzie

RFN (w granicach przed zjednoczeniem) oraz Holandii przedstawia rysunek.

Wahania cen ziemiaków w RFN (DM/dt)
oraz cen wolnorynkowych pszenicy (\$/dt)

Wyszczególnienie	Średnia cena	Odchylenie standardowe	Współczynnik zmienności w %
Ziemiaki jadalne			
- skup	17,47	10,30	59,0
- detal	66,73	17,73	26,6
Ziemiaki przemysłowe	13,47	0,99	7,4
Pszenica*	15,79	3,10	19,65

* Cena cif porty północnoeuropejskie

Szczególnie gwałtowne zmiany cen skupu ziemiaków miały miejsce w połowie lat siedemdziesiątych. W RFN w 1974 r., przy wysokich zbiorach 14,5 mln ton, ceny ukształtowały się w październiku na poziomie 7,3 DM za 1 dt, w 1975 r. zbiory spadły do 10,9 mln ton a ceny wzrosły do 24 DM/dt, w 1976 r. zbiory znowu spadły do 9,8 mln ton a ceny wzrosły do 48 DM/dt, wreszcie w 1977 r. zbiory wzrosły do 11,3 mln ton, natomiast ceny spadły do 8,8 DM/dt. Tak duże wahania cen ziemiaków są przykładem ekstremalnym. Czymś normalnym są natomiast wahania cen pomiędzy kolejnymi latami na poziomie 30-40%, a przeciętnie raz na pięciolecie występuje wahanie sięgające 100%.

W porównaniu z cenami wolnorynkowymi pszenicy wahania cen ziemiaków

na rynkach zachodnioeuropejskich są około trzykrotnie większe (tab.1). Porównanie to dobrze obrazuje różnice pomiędzy rynkiem ziemniaków jadalnych i zbóż. W porównaniu z cenami ziemniaków jadalnych wahania cen ziemniaków przemysłowych są nieznaczne. Stąd w latach wysokich zbiorów ceny ziemniaków przemysłowych są często wyższe niż jadalnych.

Tabela 2

Ceny skupu i ceny detaliczne ziemniaków
w RFN w DM/dt (średnie za wrzesień-listopad)

Rok	Cena skupu	Cena detaliczna	Różnica 3-2
1	2	3	4
1975	29	67	38
1976	51	105	54
1977	9	39	30
1978	11	43	32
1979	15	53	38
1980	19	60	41
1981	16	68	52
1982	16	64	48
1983	32	92	60
1984	12	64	52
1985	8	55	47
1986	15	72	57
1987	10	60	50
1988	14	70	56
1989	21	89	68
1990*	13	81	68

* cena z października

Negatywne skutki wahań cen ziemniaków odczuwane są przede wszystkim przez rolników. Handel z nawiązką przenosi je na konsumentów. Charakterystyczne przy tym, że różnica pomiędzy wysokością cen skupu i cen detalicznych pogłębia się dość wyraźnie (tab.2).

Ceny ziemniaków jadalnych oraz ich wahania w poszczególnych krajach EWG wykazują znaczne zróżnicowanie (tab.3). Generalnie rzecz biorąc,

Ceny skupu ziemniaków jadalnych w niektórych krajach EMS w DM/ot

Lata	Belgia	RFN	Francja	Włochy	Holandia	W. Brytania	Grecja	Dania
1988/89								
Jesień	10,36	13,81	15,73	40,62	18,04	17,27	42,54	19,54
Wiosna	13,65	16,28	16,46	-	18,10	20,60	47,85	20,15
Średnio	12,01	15,05	16,10	-	18,07	18,94	45,20	19,85
1989/90								
Jesień	20,43	20,35	24,36	45,16	24,28	30,70	22,26	27,95
Wiosna	29,46	19,83	27,58	46,13	29,80	35,76	32,66	29,13
Średnio	24,95	20,10	25,97	45,65	27,04	33,23	27,46	28,54

niższy poziom cen i większe wahania występują w krajach północnych ugrupowania. Kraje te cechuje ponadto bardzo podobny układ wahań cen ziemniaków. W krajach południowych EWG ceny ziemniaków są przeciętnie wyższe, wahania cen względnych są mniejsze i znacznie słabiej skorelowane z wahaniami cen w północnych krajach. Wahania cen ziemniaków - wpływające na duże wahania uzyskiwanych dochodów - rolnicy odbierają bardzo negatywnie. Stąd stosowane są pewne mechanizmy w celu zmniejszenia wahań cen. Można do nich zaliczyć:

- rynek transakcji terminowych. Obecnie w Europie istnieją dla ziemniaków trzy giełdy transakcji terminowych: w Amsterdamie, Lille i Londynie. Ze względu na swoją specyfikę obejmują one ściśle określone asortymenty (np. w Amsterdamie 1 kontrakt dotyczy 25 ton ziemniaków odmiany Bintje z gleb ilastych w sortymencie 40/50 mm lub powyżej 50 mm). Trudności ze standaryzacją surowca ograniczają znaczenie tego rynku;
- umowy kontraktacyjne, zawierane głównie przez zakłady produkujące przetwory spożywcze z ziemniaków. Zakłady te zainteresowane są stabilizacją zaplecza surowcowego;
- interwencje bezpośrednie na rynku ziemniaków. Stosowane są one tylko w niektórych krajach, zwłaszcza w Wielkiej Brytanii. Polegają na kontyngentowaniu powierzchni uprawy ziemniaków, wspieraniu zbytu, interwencyjnych zakupach nadwyżek ziemniaków. Działania te są bardzo kosztowne, a ich skuteczność jest ograniczona.

Doświadczenia krajów zachodnioeuropejskich wskazują, że najlepszym zabezpieczeniem przed negatywnymi konsekwencjami mechanizmu rynkowego jest podnoszenie plonów, a zwłaszcza jakości ziemniaków. Jednak i ono nie chroni przed znacznymi wahaniami dochodów uzyskiwanych z produkcji ziemniaków.

dr Jerzy Rembeza
Zakład Ekonomiki i Upowszechniania,
Instytut Ziemniaka, 76-009 Bonin

